

GLAVA TREĆA.

Zigmund, Stjepan Dabiša i vojvoda Hrovoje.

(1391.—1396.)

Nastup Stjepana Dabiše na prijestol bosanski; Venecija, Dubrovnik, Ugarska i Napulj. — Turski rat od godine 1392. — Stjepan Dabiša, Vuk Vukčić i Zadranj. — Sastanak Zigmunda i Stjepana Dabiše u Jakovu (drugom povišcom jula 1393.). — Odziv bosanske gospode na nj: vojvoda Hrovoje Vukčić i braca Semkovići. — Braca Horvati u sporu s bosanskim kraljem; Omiš prelazi u vlast Stjepana Dabiše (u junu 1394.). — Zigmundova bosanska vojska i propast braca Horvata (u julu 1394.). — Hrvatska i Dalmačija opet priznaju Zigmunda svojim kraljem (koncem 1394.). — Smrt kraljice Marije (17. maja 1395.) i Stjepana Dabiše (7. septembra 1395.); prve posljedice.

mrću Stjepana Tvrtka nastupili su za mlado kraljevstvo bosansko vrlo nemirni dani. U zemlji samoj potisnulo se na prvo mjesto nesrećno pitanje o nasljedstvu, u kojem su, kako već spominjasmu, temeljna ova dva momenta: prvo i prvo seniorat, to jest, da oca ne nasljeđuje najstariji sin, već najstariji brat, ili bratučed, a drugo, izborno pravo čelnih velikaša. Direktna je posljedica toga opet bila, da nijedan kralj bosanski od sada više nema slobodnih ruku u politici, nego je prosto igračka pojedine vlastele, da pače neki od ovih tjeraju politiku na svoju ruku. To su u prvom redu vojvoda Hrovoje Vukčić i brat mu Vuk Vukčić, onda voj-

voda Sandal! Hranic Kosaca i knez Pavao Rade-
 novic. Porodicno imanje Sandalja Hranica jos nam nije poz-
 nato, tek znamo, da mu se djed zvaao Vuk i da je imao dva
 sina Vukovica, vec pomenutoga kosovskoga Vlatka i Hranju;
 Hranja Vukovic rodio je cuvenoga vojvodu Sandalja.¹⁾ Pavao
 Radenovic opet sin je Radina Jablanica, dostojanstvenika Tvr-
 kova, a otadzbina nalazma mu se izmedju rijeke Bosne i Drine,
 te se prostirala na Boracku zupu (comitatus Berez), koja je
 obuhvatala grad Borac (kod današnje Vlasenice), olovne ru-
 dokope kod Olova i trgovacko mjesto Pracu; na sjeveru gra-
 nicila je ova pokrajina sa Srebrenikom. Osim toga imadjase
 knez Pavao jos i Usitkolnu (izmedju Foce i Gorazda), Dobrun,

»Svetopocivsi« kralj Stjepan Tvrtko ostavio je dva sina,
 zakonitoga Stjepana Tvrtka i nezakonitoga Stjepana Ostoju,
 no uza sve to naslijedio ga je mladi mu brat Stjepan Dabisa,
 covjek povodljiv i neodlucan, pa tako malo spodoban da vlada
 u ovo nemirno doba, kad je vladaru trebalo najvise samostal-
 nosti. Zena mu je bila Jelena zvana i »Gruba«, inace nepo-
 znata podrijetla, no bez sumnje kci jedne domace velikaskе
 porodice. Nakon krunisanja svakako je dvor sutjeski javio ra-
 dosnu novost susjednim vladama, narocito Veneciji, Dubrov-
 niku, Ugarskoj i Napulju. U znak, da ga priznaje zakonitim
 vladarom, republika sv. Marka skoro po tom, dne 1. juna, unese
 Stjepana Dabisu u zlatnu knjigu svojih gradjana.³⁾ No Dubrov-
 cani su se vladali mnogo opreznije; na glas o smrti Stjepana
 Tvrtka odmah se pozure, da se okoriste izmijenjenom politickom
 situacijom. Jos 17. februara 1391. zakljucci vijece umojenih, da
 se otpreme dva plemica u Konavle braci Sankovicima, naimе
 zupanu Bjesljaku i vojvodi Radicu, koji ce im »prigodom pri-
 spjelih novosti o smrti kralja bosanskoga«, preporuciti re-
 publiku; pored toga jos zakljucci vijece, da se jedan plemic po-
 šalje u Kotor, a jedan drugi u dalmatinske gradove s naro-
 citim nalogom, da ih u nastoji privesti natrag u vjer-
 nost kralju u Zigmundu.⁴⁾ Ali pomenuti gradovi nijesu se
 dali zavesiti, ocito, jer nijesu imali vjere u ugarsku zastitu, pa
 su u svojim javnim spisima i dalje otvoreno isticali Stjepana
 Dabisu kao svoga kralja.⁵⁾ Kod konavoskoga zupana i njegova
 brata bolje su prošli, jer ovi dne 15. aprila 1391. izdadu po-

Stic: Vojvoda Hrvoje.

vaju, kojom poklanjaju na vječna vremena republički sv.
 Vlahi »župu konavalsku i z Doljom Gorom i grad Sokol,
 koji je u njoj . . . i sve, što pristoji župi konavalskoj i sa svim
 mjestami i granicama, koje su s Trebinjem i Vrsinjem i do međe
 i granice dračevičke«, a malo zatim, dne 15. maja izdade voj-
 voda Radić Sanković »u svojih dvorih u Zabornah« Dubrova-
 nima posebnu povelju, kojom im dozvoli, da slobodno trguju
 po njegovu »vladanju«.⁶⁾ U ovom činu, gdje vlastela baš na
 svoju ruku poklanjaju od teritorija, koji ipak na koncu konca
 pripada kruni bosanskoj, a za koji se baš toliko borio ener-
 gični Stjepan Tvrtko, prvi nam je znak bosanske velikaške
 oligarhije. No za taj čas ipak još nije na tom ostalo: kraju
 Stjepanu Dabiši odani vojvoda Vlatko Vuković i knez Pavao
 Radenović provale koncem 1391. u zemlju brće Sankovića,
 uhvate ih, a onda porazdijele posjede njihove između sebe.⁷⁾
 Tropast njihova dašto morala se u velike dojmite i susjednoga
 Dubrovnika: na proljeće 1392. pošlje on u Bosnu kraljevskomu
 paru kao poslanike svoje Stjepana Lukarovića i Ratu Gučetića
 »s počtenimi i mnogocinimi dari i častmi«, da mu se poklone i
 da ga umole za potvrdu općinskih privilegija, naročito onoga,
 što ga je izdao kralj Stjepan Tvrtko g. 1378. Stjepan Dabiša,
 žena mu »Kyr« Jelena i vjerna vlastela, odazovu se toj molbi,
 o čem onda bude dne 17. jula 1392. izdana zvanična isprava;
 tim činom opet nastupiše prijašnji odnosi između sušeskoga
 dvora i republike dubrovačke.⁸⁾

Daleko važnije bilo je pitanje, kako će se budimski dvor
 vladati spram prekosavskih novosti, a kako opet protivnik mu
 napuljski. Višest o smrti kralja Stjepana Tvrtka stigla je kralja
 Zigmunda negdje u Erdelju, kud se krenuo drugom polom
 februnara poradi prijeteće pogibli od Turaka⁹⁾. Ti su ga poslovi
 u tolikoj mjeri zaokupili, da u taj čas nikako nije mogao da
 misli na Bosnu; za sada bar nema ni u jednoj ispravi traga o
 kakoj radnji kraljevoj na jugo-zapadu njegove države. Zigmun-
 dovnu nemaru stoji nasuprot osobito zilaava akcija napuljskoga
 dvora, koju je pošlje Tvrtkove smrti najviše još potaknulo
 krunisanje mladoga Ladislava za kralja napuljskoga, obavljeno
 dne 11. maja 1390. po kardinalu Angelu Acciajolu, skrbniku
 njegovu. No to nije sve, jer je nebah Zigmundov za države
 poslove imao za posjedicu, da je velik broj najuglednijih ngar-

skih i hrvatskih velikasa odlucio, i to posredovanjem biskupa Pavla Horvata, pokloniti se Ladislavu napuljskomu kao svomu kralju. Da što bolje ojača svoju stranku, imenova Ladislav dne 17. jula 1391. privolom i dozvolom svoje matere Margarete i skrbnika kardinala Acciajola, bosanskoga vojvodu Hrvoja i brata mu Vuka banovima hrvatsko-dalmatinskim, dok Ivanša Horvata učini svojim glavnim namjesnikom u Ugarskoj i saveznim joj kraljevima. Drugi brat Hrvojin, Dragiša Vukčić, dobio je na dar dva sela, Sridu u Sanskoj zupi i Zabić, neda-leko Ključa, a braca Pavao i Ivan od Šarosa imanja Žigmundovca Ivana od Neune i grad Neunu (današnja Levanjska varoš) u vukovskoj, te grad Orjavu u požeškoj županiji. Napokon javi Ladislav dne 7. oktobra nadbiskupu ostrom-gonskomu, biskupima veliko-varadinskom, vacom i još nekim ugarskim prelatima, ter vojvodi Stjepanu, palatinu ugarskomu, banu Ivanšu Horvatu ondješnjemu svomu namjesniku, te Stjepanu sinu bivšega vojvode Dioniza, Ladislavu od Lucenca, banu Mirku Bubeku i bratu mu Detriku, Gjurji sinu bivšega palatina Nikole Szécsija, Nikoli Zambóvu, blagajniku kraljevskomu i drugim velikasima, da ga je poruka njihova, što mu ju je nedavno donio biskup Pavao Horvat, u velike obradovala, pa da im stoga svakomu napose šalje dva svoja poslanika, koji će im usmeno više toga kazati. Ovo je Ladislavijevo pismo tim zanimljivije, što nam jasno pokazuje općenito nezadovoljstvo medju ugarskim velikasima, a da baš nije bilo tek onako prolazno, izlazi otale, što je napuljski kralj dne 8. febr. 1392. zamolio dužda, da mu stavi na raspolaganje nešto oruzanih galija, koje će ga prevesti iz Apulije u Senj¹⁰). Dužd dakako odbije molbu Ladislavjevu, pa tako mu ne preostade drugo, nego dne 5. oktobra 1393. izdati u Craeti dvije naredbe, kojima opunovlasti vojvodu Hrvoja za Hrvatsku i Dalmaciju, a Ivanša Horvata i Stjepana Lackovića »palatina ugarskoga« za Ugarsku, da u njegovo ime mogu svima i svakomu Žigmundovcu podijeliti amnestiju, dašto, ako ga pripoznade svojim kraljem. Ali pored ove više ili manje ipak negativne akcije, napuljski se dvor odluci na jedan sasvim nečuvan korak, koji nas tim većma iznenadjuje, što znamo, da je mladomu kralju skrbnik bio katolički kardinal, a zaštitnik sam papa Bonifacij IX. Dne 18. oktobra 1392. naime budu otpremljeni k sultanu Bajazidu po-

slanici sa zadacom, da isprose jednu od njegovih kćeri za ženu mladomu napuljskomu kralju, a sve je to učinjeno u svrhu, da se steče pomoć turska protiv Zigmunda¹¹⁾. Takı potstupak, dašto, morao je brzo odvratiti simpatije ustaša hrvat-skih i ugarskih od sina Karla II. Dračkoga, a to tim radije, što je upravo u taj čas svim zemljama, što su se nalazile oko donjega Dunava, zaprijetila osobita pogibija od Osmanlija. Spominjasmô, da se kralj Zigmund nalazio od druge po-lovice februara 1391. u Erdelju; još dne 25. aprila izdao je jednu listinu u Kolosvaru, a na to se povratio kući, jer dne 23. maja boravi u Budimu. Ovdje se on od sada nalazi s malom pro-mjenom sve do 20. augusta, kad se preko Duna-Szekcsü-a nedaleko Mohácsa (23. augusta) zaputi u Požegu.¹²⁾ Taj je put svakako u vezi s naumljenom turskom vojnom, jer od kad se despot Stjepan Lazarević izmiritio sa sultanom Muradom, svaki su čas lake turske konjaničke čete sa srpskim pomoćnim odije-ljenjima provaljivale kroz Srbiju u Mačvu i Srijem. Takom se jednom prilikom skobi Ivan od Morovića kod Nagy-Olaszadanas Mangjelos u županiji srijemskoj) s njima, te ih unatoč tomu, što mu brat Dionizije dopade sužanjstva, do nogu razbije, otevši im više barjaka.¹³⁾ Ali su Osmanlije napadale istodobno i Bosnu. Imajući u rukama Dušanovo Skoplje, nije im bilo teško još u decembru 1391. provaliti u kraljevstvo Stjepana Dabiše, no i tude budu potučeni. Vladalac bosanski skupi brže bolje »bo-ljare, vojevode, banove, knezove, tepačije, župane, velmože, vlastelu i vlasteličice«, te »potegne danju i noću« protiv njih. U boju, na inače nam nepoznatome mjestu, osobito se odlikovao vojvoda Hrtvoje Vukčić, pa stoga ga Stjepan Dabiša obdari dne 15. aprila 1392. u Sutjesci s dva sela, Kakanjem u Trstiv-nici i Hrastom »u Luzijeh«.¹⁴⁾ Medjutim se u to doba kralj Zigmund već spremio na vojnu. Osim rodjaka njegovog Jodoka, markgrofa moravskoga, još su ga pomogli herceg Bolko opeln-ski i strelički, te grof Vilim Celjski.¹⁵⁾ Vojna je začela koncem maja.¹⁶⁾ Još prije toga predao je ban mačvanski Nikola Gor-janski kralju Zigmundu neki posjed svoj na granici srpskoj i mačvanskoj, i to poradi »veće sigurnosti banovine mačvanske te lakšega pokorenja i ukroćenja Srbije i njenih stanovnika«.¹⁷⁾ No ni Turci nijesu stajali prekrštenih ruku; vojska sultana Ba-jazida utabori se s desne obale Dunava nedaleko Kubina s očitom

namjerom, da kralju sprječiti prijelaz. Zigmund ipak prijedbe rijeću, valjda na drugome mjestu, a sada stade turska sila uzmicati, a ugarska je goniti dolinom rijeke Mlave sve do grada Zdrijela. Odavle se po tom uze Zigmund vraćati, opustošivši prije sav kraj, kojim je prolazio.¹⁹) Dne 16. augusta već ga nalazimo u Temišvaru.¹⁹) Citava vojna kano da i nije bila zamisljena, da se odlučno riješe osmanlijsko-ugarski odnosi, već samo u tu svrhu, da se od te strane bar za neko vrijeme uzima mira. Zigmund se napokon namislilo većma prihvatiti bosansko-hrvatskih zapjeta.

Vidjeli smo, kako Zigmundovi banovi nijesu bili jaki, da uspješno sprječće napredovanje Štepana Tvrtka u južnoj Hrvatskoj i Dalmaciji; baš u tom neuspjehu njihovu imamo i tražiti razlog, što su se tako često mijenjali, dapače u martu 1390. i nema hrvatsko-dalmatinskoga bana, već je odbrana tih zemalja povjerena jedino slavonskom banu Detriku Bubeku.²⁰) U septembru 1390. nalazio se on s nešto vojske pod Kninom, zadrželo s namjerom, da ga osvoji, no ne polučivši ništa, povratit se natrag.²¹) Pa tako Štepan Dabiša ne samo da je nastijedio popunu vlast u Dalmaciji, kako ju je sebi pribavio prošasnik njegov, već je stao i pomišljati na dalja osvajanja. Poslije smrti Ivana od Palizne bude izabran priorom vranskim istoimeni stričević njegov Ivan od Palizne, a istodobno nalazimo brata mu Nikolu kao kneza na gradu Ostrovici. Cini se, da se ujedared stalo tumaćiti na sutješkom dvoru, da Vrana i Ostrovica pripadaju kruni bosanskoj, kao što je ista Ostrovica, nakon što su je predali knezovi Bribirski (1348.) Ljudević, postala vlasništvo kraljevsko; inače je teško razumjeti, s kojega razloga u februaru godine 1392. udara ban Vuk Vukčić s bosanskom vojskom na oba brata, te uhvativši ih, stade od njih zahtijevati, da mu predadu gradove svoje.²²) Medjutim je skoro došlo do povoljna izmirenja po oba brata, jer dne 26. aprila obnavljaju oni u Vrani s općinom trogrijskom ono prijateljstvo, što ga je ona sklopila s pokojnim stricem njihovim «Ivanom priorom vranskim i banom Dalmacije i Hrvatske». Brata Ivan i Nikola dozvolise Trogrianima, da mogu po volji dolaziti u Vranu i Ostrovicu i izlaziti iz njih, a izrično budu isključeni od te povlastice oni gradjani, »što se još uvijek bune protiv grada«, to jest svi Zigmundovci.²³) Svakako je važnije

po politiku bosanskoga dvora bilo to, što mu se u to doba
 stao približavati grad Zadar, kako znamo, jedini od svih dal-
 matskih gradova, što se nalazio u vlasti Zigmundovoj. Ne
 može biti sumnje, da se motivi te političke promjene imadu
 tržiti u prvom redu u materijalnom stradanju njegovu, na-
 ročito u velikim ratnim troškovima, jer nešto kasnije, dne 20.
 maja 1393., Zadrani se ne mogu dosta najaukati kralju Zig-
 mundu, što sve trpe i podnose poradi »vjernosti« svoje. Imamo
 nekoliko pouzdanih vijesti, kojima nam je omogućeno pratio
 zadarske prilike. Dne 13. februara 1392. došao je u Zadar knez
 Dragiša Vukčić, brat bana Vuka i vojvode Hrvoja, sa ženom
 i pratnjom, tobože da se pokloni moćima sv. Simeuna, no za
 pravo, da donese poruku brata svoga bana Vuka. To zaklju-
 čujemo odatle, što vidjamo, gdje dne 6. maja polazi uvaženi
 Pavao Pavlović kao poslanik gradski u Klis banu Vuku Vuk-
 čiću, koji je upravo u tom gradu skupljao vojske.²⁴) Ali naj-
 očiti dokaz zblizjenja zadarskoga bosanske političke jest to,
 što dne 8. septembra budu za gradjane i vijećnike gradske
 izabrani ban Vuk Vukčić i podban njegov Ivan Misljenović;
 taj posljednji po tom položaj prisegu vjernosti u crkvi sv. Sto-
 šije u ime banovo i svoje pred knezom Nelipićem, sinom Kon-
 stantinom, i knezom Ivanom Nelipićem, sinom Ivana Cetin-
 skoga.²⁵) Dok se to zgdjalo u južnoj Hrvatskoj i Dalmaciji,
 bile su vojske bosanske zabačene i u Slavoniji. Još od go-
 dine 1390. često su one provajivale iz Donjih Kralja u Slavo-
 niju pustošeci spahiluke pogrančnih grofova Zrinskih, Bla-
 gajskih i opatiše sv. Marije Topuske. Ponovne navale od go-
 dine 1391. i 1392. prinudiše radi lakše obrane Ivana opata to-
 puskoga, da je dne 27. marta 1392. pred slavonskim banom
 Detrikom Bubekom u Zagrebu dao za godišnjih 320 zlatnih
 formata u zakup dva crkvena imanja Lestovu i Rukovu, na
 dvadeset i sedam godina.²⁶) Čini se, da se u julu iste godine
 kralj Stjepan Dabiša spremao na kaku navalu u iste strane,
 jer ga nalazimo, kako sam kaže, »va čestitoj vojsci kraljev-
 stva mi u Donjeh Kraljih u Lušcih«, okružena velikim brojem
 velikaša, među kojima se na prvome mjestu ističe vojvoda
 Hrvoja Vukčić.²⁷)

U to se nakon dovršena rata s Turcima povratu Zigmund
 u Ugarsku. Ne može biti sumnje, da mu je tada svakako naj-

više briga moralo zadavati hrvatsko-bosansko pitanje, pa stoga i vidimo, gdje negdje u augustu, ili septembru 1393. šalje u Bosnu kralju Stjepanu Dabisi kao svoga poslanika Ivana od Nagy Mihalya, da s njime u njegovo ime uglati primirje; Ivan od Nagy Mihalya već se početkom decembra nalazio uz kralja svoga u Budimu, obavivši misiju svoju²⁸). U isto doba skine Zigmund s banske časti Detrika Bubeke, imenovavši u septembru, ili oktobru junačkoga osloboditelja kraljice Marije, Kričkoga kneza Ivana, jedinim banom hrvatsko-slavonsko-dalmatinskim²⁹). Njega je odista čekala i taj puta teška zadaća. Prvo i prvo trebalo mu je sprječiti, da se vazni grad Zadar ne predade sasvim u ruke Stjepanu Dabisi, a onda nastojati, da povrati otpale zemlje vlasti kralja Zigmunda. Zilavi ban Ivan nesumnjivo se odmah dao na posao, a da ga obadri, već dne 11. novembra obdari ga kralj osobitom povlasticom, podijelivši namne njemu i njegovim potomcima narocito pravo, da mogu kroz sav svoj posjed traziti i izkapavati sve vrste ruda, u prvom redu zlato, srebro, bakar, olovo i željezo, pa ih onda preradjivati, a da ipak od toga prihoda nemaju da plaćaju kraljevskoj komori nikake dace ni poreza³⁰). Najviše je postala zavedeni obecanjima bosanskih velikaša, stadoše mu uskraćivati njegov odredjeni banski dio od gradske tridesetnice, ter ne dopustahu, da se besplatno izvaža u banove komore kraljevskom naredbom određena množina soli; iz toga dakle vidimo, da Zadranj njesu htjeli da priznavaju Ivana Kričkoga svojim banom. Dakako, takovo je ponašanje izazvalo samo otpor od strane banove, jer čete njegove, smještene u tvrđavi Ljubacu nedaleko Nina, svak čas bi upadale u kotar zadarski, te ga nemilice oplijenile. Mora da je ban Ivan Krički osobito ljut bio na nepokorni grad, jer se odlučio, da ga čak podsjedne s kopna i s mora. U tu svrhu obrati se u aprilu 1393. preko svoga poslanika, biskupa senjskoga Leonarda, na Veneciju, da mu uzajmi tri oruzane galije; ban narocito naglašuje, da on tu silu potrebuje protiv Zadrana, »da budu pokorni kruni i kralju ugarskome, a i njemu kao banu dalmatinskome«. Lukava republika, voljeći vazda isticati odanost svoju kralju Zigmundu, ipak odbije njegovu bana. »Uvjereni smo, poruči mu ona 29. aprila, da i gospodin knez dobro znađe, kako smo od srca radi,

da ugodimo njegovoj velepoznosti u svem stogod se slaže s prevelikim teretom po nas, dapače i protiv naših načela, kojih se vazda, a i sada držimo, naimе, da sa svima, naročito sa susjedima živimo na miru; a znamo da bi se Zadranima van svake sumnje potuzili na nas, kad bismo mi dali njegovoj velepoznosti zatražene gatlje. Stoga molimo, da nas izvinite. . . »⁸⁷)

No uza sve to ban Ivan ipak ne prestade uznemirivati Zadrana po svojim vojnicima. Zato se ovi odlučе, da će ga tužiti kralju Zigmundu, poslavši mu u Djakovo, kud se spremao na izmirenje s bosanskim kraljem Stjepanom Dabišom, naročito poslanstvo od dva lica: doktora prava Teobalda de Nassis i Mazolu de Fanogna. U instrukciji, datovanoj dne 20. maja, navodi se, kako je grad već češće nastojao po raznim poslanicima, da odvrati bana od njegova postupka i da ga navede, da isplati odstetu postradalim Zadranima, ali sve je bilo uzalud, ban je Ivan dapače zatajio, da je primio pismo kraljevo, kojim mu se nalaze, da to učini. Stoga imadu poslanici zadarški zamoliti kralja, da se jednom oprostе od jarma toga bana, koji ih nastoji toli nesmiljeno i protiv svake pravice i prava umištit⁸⁸. Daje su imali poslanici zamoliti kralja, da im ostavi citav prihod od tridesetnice i soli, od čega je do sada dodijeljena polovica banu hrvaćskom; to pak mole radi toga, što im taj prihod u tim ratnim nemirima vrlo nužno treba za uzdržavanje tvrdjave Zemunika. A da kralja lakše na to sklone, razložiti će mu vaznost grada Zadra po sv. krunu, jer stalna vjernost njegova djelovat će za cijelo na ostale odmetnute gradove, pa će se oni opet povratiti svome zakonitomu vladavcu. Ne uzmogne li kralj ispuniti želju zadaršku, onda treba da poslanici naročito istaknu, da ugarski dvor više ne može potpunom sigurnošću računati na vjernost njihovu, pogotovo onda, ako padne Zemunik. Osobito je zanimljiva posljednja čest in-strukcije, koja ovlašćuje poslanike, da pounude dvjestu dukata palatinu, a trista nadbiskupu ostrogonskomu, kraljevu kance-laru, kao redoviti godišnji dar, ako izrade kod kralja, da ukupni dohodak od tridesetnice i soli ostane Zadru⁸⁹). Čini se, da su taki darovi tada bili nobičajeni »privatni«⁹⁰ prihodi prvih državnih dostojanstvenika ugarskih. Medjutim zadarške

se prilike u brzo promijenije nenadanim obrtom u politici bosanskoj.

Zigmund i Stjepan Dabiša odista su se sastali drugom polom jula 1993. u Džakovu.³³ Uz bosansko-krajaško je pored kraljice Jelene još i mnogo njegove vlastele, a izravno znamo za braću Semkoviće, župana Vukmira, Tvrtka i Stjepana, dok su Zigmunda dopratila čelna gospoda ugarska; Zadrani su se svakako nadali nadbiskupu ostrogonskomu Ivanu Leustabiju od Ilšve. Kako su dogovori između oba zavađjena vladara tekli, nije nam poznato, ali konačni rezultat njihov ipak nam je djelomično jasan. Obje su stranke naime stajale na principu »uti possidetis« (kako tko ima, to neka drži), stoga se dakle o momentanim teritorijalnim promjenama, kako se to obično kod nas uzimlje, taj puta nije radilo: kralj Stjepan Dabiša pridržao je državu svoju u onom opsegu, kako ju je baštinio od brata svoga Tvrtka; što više, Zigmund ga priznade i zakonitim kraljev bosanskim i svojim »milim prijateljima«. Stjepan Dabiša opet od svoje strane preuze obvezu, po kojoj mu prvo i prvo ima država nakon smrti pripasti kralju Zigmundu, i to kao »pravomu i zakonitom vladaru«, a onda, da više ne će pomagati hrvatskih i ugarskih ustasa, dok će svoje vladara, jer bez njihove privole citav ugovor i onako ne bi imao vjerdnosti. Sklopivši tako mir »na vječna vremena«, Zigmund imenova bosansko-krajaško još i županom šomogjskim.³⁴ Spominjamo, da su se braća Semkovići nalazili u kraljevskoj pratnji u Džakovu, pa tako i vidjamo, gdje se oni odmah, nakon što je ugovor bio potpisan, dne 19. jula, Zigmundu obvezuju kao svoje buduće kralju. Ovaj im potom od svoje strane već unaprijed zajamči sva prava, povlasti i imetak, a izričito naglašuje, da im to čini stoga, »što ste nam vi čistom iskrenošću, a privolom i htijenjem slavoga vladara gospodina Stjepana Dabiše, kralja bosanskoga, predragoga nam prijatelja i gospodje Jelene, žene njegove, vječnu vjernost obećali, ter se pismom svojim obvezali, da ćete naše veličanstvo poslije smrti pomenutoga Stjepana Dabiše, sadanjega kralja Bosne, za svoga pravoga i zakonitoga vladara primiti, imati i držati.«³⁵ Pozivu Dabišinu odazove se i vojvoda Hrvoje Vukčić, koga

je baš istodobno zajedno s bratom mu, banom Vukom Vuk-
 oćićem, Venecija dne 13. jula imenovala svojim začasnim gra-
 đaninom, dašto, što je jasno uvidjela, od kolikoga su dojma
 oba brata na političku situaciju u Dalmaciji⁹⁸). Vojvodu Hrvoja
 Vukčića našao je poziv kralja mu Stjepana Dabiše u Lucanima
 nedaleko Sinja u Dalmaciji; razumjevši, da se za sada ne da
 ništa učiniti (a ugovor u glavnom i onako samo u budućnosti
 ima vrijednost), izdade kralju Zigmundu i kraljići Mariji dne
 23. augusta sljedeće pismo: »Mi Hrvoje Vukčić, vojvoda bo-
 sanskih Donjih Kraja, dajemo na znanje svakomu, komu se
 pristoji, da ovim listom, imajući pouzdanje iskrene privrženosti
 spram prejasnih vladara i gospodara, gospodinu Zigmundu mi-
 lošću božjom kralju i gospodji Mariji, kraljići Ugarske, Dalma-
 cijie i Hrvatske, obećajemo po svojoj volji i znanju, da ćemo
 njima od sada na dalje iskazivati svaku vjernost, dužnu pokor-
 nost i poštovanje protiv bud kakih mu drago knezova, veli-
 kaša i drugih ljudi koga mu drago stališa, stepena, zvanja,
 dostojanstva, časti i privilegija jedino se izuzima slavni vladar
 gospodin Stjepan Dabiša, kralj bosanski, kojemu želimo vjerno
 služiti, dok živimo, osim ako bi se isti gospodin kralj bosanski
 služio (što Bože sačuvaj!) protiv pomenutoga gospodina
 kralja i gospodje kraljice ugarske; onda pak dužni smo odustati
 od službe naše gospodinu kralju bosanskomu, ter podnipošto
 ne predati sila svojih, ma na koji način, protiv istoga kralja i
 kraljice ugarske. Poslije smrti pomenutoga Stjepana Dabiše,
 kralja bosanskoga, ne ćemo, dok živimo, nikomu drugomu
 služiti, osim opetovano pomenutom kralju i kraljići ugarskoj,
 čije ćemo zapovijedi, koliko možemo, jednako i neumorno,
 slobodno i uspjeshno vršiti, vjerno im vazda služiti, a i od sada
 unaprijed staviti ćemo se u službu njihovih želja i naloga mi,
 naši potomci i nasljednici naši⁹⁷).

Premda ugovor djakovački po kralja Stjepana Dabišu nije
 tako nečastan, kako se on do sada obično shvaćao, ipak valja
 priznati, da je u osnovnoj ideji svojoj potpuna negacija težnja
 Tvrtkovih, te zapravo kompromis između ugarskoga držav-
 noga prava, ili između ugarske državne ideje (kako bismo sada
 kazali) i faktičnoga stanja ondašnje kraljevine bosanske. »Kralj
 ugarski, tumaci Franjo Rački, priznade Stjepanu Dabiši kra-
 ljevsku vlast u Bosni, što se inače nije posvećeno podudaralo

s nacelima ugarskoga državnoga prava, kako ih je zastupao Ljudevit I. Anžuvinač, a izričkom prihvatilo nasljednik njegov, dok je kralj bosanski opet pristao od svoje strane na to, da se postije njegove smrti ta načela ugarskoga prava glade Bosne oživotore, te da se ona tako povrati kruni ugarskoj, da ju ona uzmogne predati jednomu vazalu svome, baš onako, kako ju je Karlo I. predao Stjepanu Kotromaniću, a Ljudevit njegovu sinovcu Stjepanu Tvrtku³⁸) Taki se obrt u politički sudžeski dvora morao samo veoma neugodno dojmiti dalmatinskih gradova, jer oni, tek nevoljom prisiljeni odrediti se pokornosti spram Zigmunda, sada se ujedared našu medju dvije vatre: izmedju faktičnoga stanja i možda skore budućnosti. Otale i dolazi ono njihovo na oko nerazumljivo ponašanje, kad na celu svojih isprava ne meću nikakva vladara.³⁹)

Ali najneugodnije moralo je biti nakon đakovackoga kraljevskoga sastanka hrvatskim ustašama, osobito banu Ivanišu i biskupu Pavlu Horvatu, jer ne samo da su po njem izgubili od strane Bosne svaku potporu, nego je i ista lična zaštita, kako su je do sada uživali, mogla postati sumnjivom. Puktacije đakovackoga ugovora svakako nijesu bez predhodnih pregovora onako iznenada utanačene, čemu nalazimo u neku ruku dokaz u tome, što je kralj Stjepan Dabiša sa svojim dvorom lično pošao na teritorij svoga dušmana Zigmunda. Ban Ivanis Horvat opet mogao je jasno biti ubaviješten o toku takih dogovora, s kojima on nije bio sporazuman; zato i vidimo, gdje se već u junu iste godine 1393. preko nekoga njemu pouzdana franjevca obraća na Veneciju, ne bi li mu ondje uspjelo utanačiti savez protiv Zigmunda izmedju republikе sv. Marka i napuljskoga kralja Ladislava, te njegovih pristasa u Hrvatskoj i Ugarskoj (dakle bez Bosne). Naravski, vjerno svojoj dojakokšnjoj neutralnosti, vijeće ga odbije dne 27. juna, motivirajući odluku svoju ovim riječima: »Mi smo prijatelji gospodina kralja Zigmunda i gospodina Ladislava, dapače božjom smo milošću sa svima u miru i prijateljsstvu. Stoga ne bi bilo ni nama ni državi našoj korisno, kad bi pristali na ono, što ban od nas zahijeva, jer se iz toga redovito radja rat. Pristali bismo (a to pravo pridržavamo sebi), kad bi nas na to nukao znameniti razlog« (citaj: sigurna korist). Neki senatori opet, koji su taki odgovor podupirali, predlagahu

još i ovo obrazloženje: «Cusmo potpuno i sve razumjesmo, što nam reče i što nam htjede kazati onaj franjevac u ime gospodina bana Ivanisa, koga odista držimo našim osobitim pri-
 jateljem(!); ali kako i njegova mudrost lako može uvidjeti i
 osjećati, sav je svijet sada u teškom nemiru i raznim ne-
 prilikama, pa radi toga ne možemo obzrom na ove prilike
 ništa odgovoriti»⁴⁰. No republika mal da nije u brzo došla u
 oruzani sukob s banom Ivanisem. Još od godine 1390. držao
 je on u vlasti svojoj primorski grad Omiš, na ušću rijeke Cetine,
 a darova mu ga kralj Stjepan Tvrtko⁴¹). Omišani su odavna
 na glasu bili kao smioni gusari, pa tako su negdje u julu
 1393. optijenili neke mletačke trgovačke ladje. Zapovjednik
 venećjanskoga brodograđa u jadranskomu moru, Francesco
 Bembo, izvjesti o tom iz Trogira i Spijeta dne 19. i 28. au-
 gusta svoju vladu, dodavajući, da je naumio udariti silom na
 Omiš, te ga osvojiti, u koju svrhu podjedno i zatraži bom-
 barde i ostale strojeve, koji su potrebni za podsjedanje.
 No vijeste mu odmah dne 7. septembra oštro zabrani
 taki postupak, »jer bi osvojenje Omiša moglo biti po momčad
 našu vanredno pogibeljno«, već mu naloži, da podje s bro-
 doviem do Omiša, te ondje od krivaca zatraži odredjenu od-
 štetu, a ne dadu li je, onda neka kaže, da će ih od sada,
 sastane li ih gdje god oruzane na moru, smatrati prostim gu-
 sarima⁴²). Ali Omišani nijesu za to marili; početkom 1394. god,
 kad su se vracale neke mletačke ladje s francuskim hodocas-
 nicima iz svete zemlje, navale oni na njih, te ih kao zaroblje-
 nike dovuku u Omiš. Mletačko vijede, upravo bjesno poradi
 toga čina, koji je mogao biti samo na štetu njezinu dobrom
 glasu kao pomorskoj vlasti, opremi dne 27. februara poslanika
 svoga banu Ivanisu, a ne bude li njegova ondje, njegovim tamoš-
 njim sluzbenicima, te odjeseito zatraži, da se zarobljeni Francuzi
 i Mlećani puste na slobodu, te da im se podjedno dade pri-
 mjereni odsteta, jer inače da će republika s njegovim poda-
 nicima postupati na osnovu svoga zakona (koji mu se u jednoj
 kopiji i šalje), kao s gusarima. Ne znamo, kako se stvar dalje
 razvila, no vjerovatno je, da je ban Ivanis zadovoljio pravednoj
 razli mletačkoj⁴³). Ali su se međjutim već stali kupiti oblaci nad
 glavom banovom. Značajno je, da kralj Stjepan Dabiša dne 2.
 februara 1394. šalje u Veneciju dubrovackoga svećenika Mihajla

Dominikova kao svoga poslanika, po nekom nama nepoznatom
 postu, moleći višće, da mu vjeruje sve, što bude kazao u nje-
 govu ime⁴¹). Ako se tom prilikom povelja riječ o banu Ivanisu,
 mislimo, da ta po njega nije mogla biti povoljna. Još dne 29.
 septembra 1393. Stjepan Dabiša izrično zove bana svojim »vla-
 stelom«⁴²), dakle vjermim podanikom, a dne 5. juna 1394. progla-
 šuje ga buntovnikom, nevjernikom i drznikom. Razlog bismo
 se usudili tražiti u tome, što je ban Ivanis nastojao Stjepana
 Dabišu skloniti, da pogazi djakovacki ugovor i što je u tu
 svrhu gledao, da steče pristalica medju bosanskom vlastelom;
 za bana Vuka Vukčića držimo, da mu se svakako odazvao,
 jer to nam pokazuje dajli tok događaja. Uz to kano da je i
 Venecija radila na suptješkom dvoru na tom, da se ban upro-
 pasti poradi grada Omiša, a i Zigmund zadrželo nije mirno
 gledao, kako se Horvati nalaze i dalje u sigurnosti, što više,
 tako je mogao i saznati za njihovo djelovanje. Bilo, kako mu
 drago, istinito je to, da je kralj Stjepan Dabiša dne 5. juna iz
 Sutjeske dao nalog opčinama na Korčuli, Hvaru i Braču, da
 imadu odmah po primitku njegova pisma skupiti svoje ladje,
 momčad i strojeve za podsjedanje, poći pod Omiš, ondje se
 pridružiti četi i komandi njegova stavilca kneza Ivana Radi-
 vojevića⁴³), te isti grad osvojiti, a kastelane, što se u njem
 nalaze, iz njega isherati; dapače, kralj izrično kaže, da je
 Omiš njegovo vlasništvo, te da ga želi opet natrag osvojiti i
 u svoje ruke primiti. Pomenute otočne općine postužale su
 kraljev nalog, pa tako pade konceom juna 1394. grad Omiš u
 ruke Stjepana Dabiše, dok su braća Horvati ponovno ostali
 na hrvatskoj zemlji pravi beskućnici⁴⁴). Njima nije sada drugo
 preostalo, nego bježati. Na donjem toku Bosne, već blize ušću
 njenom u Savu, nalazi se na desnoj obali grad Dobor, koji
 su oni, valjda godine 1387, sagradili kao utvrdu za napadaje
 svoje u Slavoniju i Ugarsku⁴⁵). Oni su se sada ovamo sklonili.
 Još u februaru godine 1394. znalo se u Ugarskoj, da će
 doskora biti rata, a u maju bio je on već zvanično oglašen,
 jer vidimo, gdje palatin i državni sudac odgađaju neka ročišta
 one gospode, što će sudjelovati u vojni, pokrenutoj »u donjim
 stranama na odbranu granica kraljevine«⁴⁶), a dne 5. jula
 Zigmund u pozivu svom na grad Kremnicu, da mu uzajmi
 1000 dukata, poslavi mu ih najkasnije do Jakovljeva (dne 25.

jula), izrijeckom kaže, da će poslije toga roka povesti vojnu protiv bana bosanskoga (a to je Vuk Vukčić) i nekih nepriljatelja i nevjernika svoga kraljevstva.⁵⁰) Ove nas rane priprave najbolje mogu uvjeriti, da su taj puta Zigmund i Stjepan Dabiša sporazumno radili. Ugarsko-hrvatski kralj pošao je lijevom obalom Dunava i Tise, zacijselo, da povuče k sebi vojsku iz Erdelja, što se ondje nalazila poradi Turaka, pa zato ga i nalazimo dne 10. augusta u mjestu Omoru u temišvarskoj županiji.⁵¹) Koncem istoga mjeseca svakako je već prešao Savu, te provalio u Bosnu. U kraljevskoj su pratnji bili netom imenovani ban hrvatsko-dalmatinski Nikola Gorjanski,⁵²) brat mu Ivan Gorjanski, kraljevski blagajnik Nikola od Kanize i dvorski vratar Stjepan od Kanize. Na glas o Zigmundovu dolasku, braca Horvati ostave Dobor, te se dadoše na bijeg, možda prema Kninu, gdje se tada nalazio drug njihov, ban Vuk Vukčić. Po tom kralj podsjedne grad, osvoji ga, spali, da ne bude više zaklonište hrvatskih ustaša, a podjednako pošalje potjeru za bjeguncima, kojoj braca Horvati izdajom padnu šaka. Padom Dobora i napsenjem hrvatskih ustaša postade Zigmund gospodar situacije. Njegova politička premoc u taj kobni čas najspodare se vidi po tome, što se u kraljevnu tabornu brze bolje našao i Stjepan Dabiša. Uprući se na znatnu pobjedu svoju, Zigmund zatrazu obnovu djakovačkoga ugovora, ali tim daniškom, da se Stjepan Dabiša odrede Hrvatske i Dalmacije, dok su one poznate nam dvije točke, naime bastunsko pravo Zigmundovo na bosanski prijestol po Dabišinoj smrti i nepomaganje ustaša od strane Bosne, ostale i na dalje u krijeposti.⁵³) Poslije toga kralj pobjednik uze se vraćati u Ugarsku vodeći sa sobom ratne zarobljenike. Oni budu u Pecuhu prema nama već poznatom običaju kaznjeni: bana Ivaniša Horvata svezase konjma za repove, koji ga ponesoše pečujskim ulicama; poslije ga štipahu usijanim klijesćima, te napokon sjekirama raščetvorise, a pojedine dijelove tijela pribise na gradska vrata na užas zaplašenom pučanstvu. Biskupu Pavlu bude kao sveceniku život poklonjen, ali kako mu nestaje traga, svakako je gdje god u kakom zabitnom manastiru dovršio dane svoje.⁵⁴) Iza toga Zigmund se preko Segeđina i Canada zaputi u Erdelj, gdje su mu jednake provale turskih konjanika pravile teskih neprilika.⁵⁵)

Bracu Horvate, biskupa Pavla i bana Ivaniša broji histo-

rija naša medju najvažnije političke ličnosti svoje; prvi se is-
tice kao osobit diplomat, na čije se riječi pazilo u Budimu,
Veneciji, Napulju, Sutjesci i Krusevcu, dok se drugi odlikuje
kao hrabar i neustrašiv vojskovođa po mnogobrojnim bojiš-
tima talijanskim, hrvatskim, ugarskim i srpskim. U novije se
doba u magjarskoj historijografiji počelo obojicu smatrati Ma-
gyarima, a tome kano da se i srpska približuje;⁵⁶) ali kad

uvazimo, da se rad njihov poglavito kretao na prekodrav-
skom teritoriju, dapače da su taj rad još i poslije njih ovdje
drugi nastavili, onda ne smijemo toliko važnosti davati nji-
hovu moćda i nesumnjivo magjarskom podrijetlu, jer nije
se jednom zgodilo, da su pojedine porodice čisto hrvatskoga
korigena u kasnijim generacijama sasvim u duhu magjarskom
radile, a i obratno. Čisto narodne hrvatske težnje u modernom
smislu doduše im se ne mogu pripisati, jer oni su htjeli, da se
i Ugarska i Hrvatska pod muškim članovima napuljskih Anžu-
vinaća skupe, zazirući od vlade jedne žene i došljaka Nijemca
Zigmunda. Ali svakako valja priznati, da onaj svestrani
odziv, što su ga oni našli baš kod Hrvata i najstodnije
im slavenske braće Srba, nije slučajan, već da se on u
glavnom temelji na plemenskom srodnom osjećaju. Kad narod
hrvatski danas toplom simpatijom prati njihovu borbu i tužni
konac, držimo, da to poglavito čini, što u njima s ponosom, a
i s pravom, gleda krv od svoje krvi.

Nakon pečujске katastrofe trebalo je provesti okupaciju
Hrvatske i Dalmacije, jer u tim je stranama taj čas ipak bio
pravi gospodar ban Vuk Vukčić. Tu je zadacu kralj povjerio
banu Nikoli Gorjanskomu.

Znamo, da je ban hrvatski, Ivan knez Krčki, bio u za-
vadi sa Zadranima. Na njihovu tužbu bude otpremljena onamo
komisija, sastavljena od krbavskog biskupa Nikole i ninskoga
Ivana, koji su u brzo i uspostavili mir i slogu medju obim stran-
kama. Izmirenje sa Zadrom poslijednje je djelo bana Ivana,
jer još istoga mjeseca, naime 29. novembra 1393. umrije on u
Senju, gdje bude dne 1. decembra svećano sahranjen u crkvi
franjevačkoj. Iza njegove smrti postade banom Krbavski knez
Butko Kujaković, koji se takodjer odmah nastojao sprijateljiti
s nemirnim Zadranima, a to mu je i uspjelo. Pavao Pavlović

javlja, da je dne 27. januara god. 1394. hrvatsko-dalmatinski ban Butko zajedno sa svojim sinovcem knezom Karlom utanačio savez sa Zadranima. Tri rektora i šest za to odredjenih plemića (a medju njima i naš svjedok), prisegose tom prigodom na svete moći, da će s banom podrzavati vječito prijateljstvo i savez protiv svih dušmana kralja Zigmunda.⁵⁷) Ali oko sredine 1394. nije Butko više ban, jer ga zamijenil Nikola Gorjanski do sada ban mačvanski. On se poslije pečuske katastrofe odmah krenuo na Hrvatsku s kraljevskom vojskom; ispod vaznoga Knina došlo je do odsudnoga boja, u kojem bude ban Vuk potučen.⁵⁸) Ovom pobjedom kraljevskoga oružja došlo su Hrvatska i Dalmacija u faktičnu vlast Zigmundovu. Već 30. oktobra tuže mu se Mlečani poradi gusarenja nekih Vranjana i Sibencana,⁵⁹) a kad je Vuk Vukčić dne 11. januara 1395. sa svojom ženom Ankom ušao u Zadar, ne nosi više naslova banskoga, već vojvode, dašto bosanskoga.⁶⁰) Zigmund je sada odista mogao punim pravom kazati, da je opet zadobio kraljevinu Dalmaciju i Hrvatsku, te ih pridružio svomu gospodstvu i svojoj vlasti, dapače da je umirio kralja i pučanstvo u kraljevini Bosni, te tako sve pomenute kraljevine povratio u predjašnje stanje.⁶¹) Za veću sigurnost kraljevine Slavonije ispred eventualnih napadaža od strane Bošnjaka preuze Zigmund od knezova Blagajskih, Nikole i Stjepana, njihove gradove Krupu i Ostrožac na Uni, davši im u zamjenu dva sela: Omersel i Brezovicu, što su pripadala kraljevskom gradu Sokolu nedaleko Bišća. U oba grada bude smještena stalna kraljevska vojska.⁶²)

Ne može biti sumnje, — ustanak je hrvatski nakon doborskoga i kninskoga poraza bar prividno za taj čas bio ugasen; nakon mnogo godina dakle opet zavlađa po citavoj državi toliko žudjeni mir, dašto obzirom na nutarnje prilike. Tek omanje, ali nesnosne najezde osmanlijske s erdelyjske strane, predkidahu opecntu tisuću. Dok je Zigmund dangubio na toj beskorisnoj vojni, umrije kraljica Marija dne 17. maja 1395. u Budimu, u dvadeset i petoj godini svoga doba; sahranili su je u običajenim kraljevskim sjašem pred nogama sv. Ladislava kralja u Velikom Varadinu. Vijest o njenom upokoženju stigla je u Dubrovnik već 22. maja, na što vijeće umojenih zaključil, da se imadu odslužitil za pokoj vječni njene duše svećane zadušnice,

kod kojih će gorjeti pored običnih kandila još i šezdeset gole-
 mih duplira. Taj zaključak prihvatit dne 7. juna malo vijeće,
 izabravši Matiju Gjorgjića, Marina Gundulića i Mihajla Luka-
 revića u odbor, da se spremi za iste zadušnice.⁶³ »Krajica
 Marija sjeđela je na prijestolu, kao nasljednica kralja Ljudevita
 I. gotovo trinaest godina,« dobro kaže Rački; »ali nikada i ni
 u čem ne bješe svoje volje, nego lutka u ruku onih, što su se
 otimali za vlast; jedina joj je možebiti krjepost, što je bila
 mukotrpana preko ženskih sila. Pristaje njezine trpili su je na
 prijestolu ponajviše stoga, što je na nj imala pravo nasljed-
 stva, dakle pravni naslov za prijašnje zakonitosti, ali i stoga,
 što nješu htjeli krune ugarske izvrći burnomu takmenju nje-
 zinih pretendenata. Uza sve to, ipak sve ono, što je bilo za
 čvrstu i odlučnu vladavinu, bješe protiv Marije.«⁶⁴ Ona je za
 pravo bila nekaki obrambeni štitić za privrženike zakonitosti i
 vlade Zigmundove; stoga i jesu mnoge velmože nakon nje-
 zine smrti držale, »da im sada pripada pravo izabrati sebi dru-
 goga kralja, jer da je Zigmund smrću svoje žene pretao biti
 kralj njihov«. Sta više, političku je situaciju u taj čas tako stao
 shvatati i poljski kralj Vladislav Jagelo, muž Marijine sestre
 Hedvige, te se već spremase, da oružjem u ruci svoje pravo
 izvojsiti; no u tom ga sprječiti Zigmundu odani velikaš Ivan od
 Kaniže, utvrdivši brže bolje sve karpatske klanice i smjestivši
 vojske u Košicama.⁶⁵ Treba nopće priznati, da se Zigmund u
 taj kritički čas ponajviše zato održao, što je imao jaku vojsku
 na okupu, a i neke osobito odlične državne velikaše. No ipak
 se pokazala potreba, da se nanovo položi prisega vjernosti,
 samo da ne bude nikake sumnje o njegovoj vladalačkoj zako-
 nitosti; grad Dubrovnik učinu to dne 22. februara 1396.⁶⁶ Ove
 državne prilike u Ugarskoj naveđu republikansko vijeće grada
 Firenze u Italiji na osobitu misao, koja je odista bila jaka, da
 poverati opći mir. Poznato nam je, da je nesrečni Karlo II.
 Drački ostavio pored sina Ladislava još i kćer Ivanu. Kako je
 Zigmund nakon smrti Marijine ostao udovac, to zamisli optina
 firentinska, da se ponudi za postrednicu, koja će ostvariti že-
 nidbu između obiju dušmanskih kuća, te ih tako izmiriti. Dne
 25. aprila g. 1396. bude stoga izdana firentinskim poslanicima
 Graziu dei Castellani i Lorenzu Buondelmonti instrukcija, u
 kojoj se kaže ovo: Poslanstvo će potražiti kralja Zigmunda

u Budimu ili gdje već bude, te će ga najprije podsjetiti na dobre odnose, što su vazda bili između obiju država, a pogotovo za kralja Ljudevita I. Stoga mu ona predlaže, da uzme kćer Karla II. Dračkoga Ivanu, »zenu prekrasnu i umiljatu, a s očeve i materine strane od kraljevske krvi«. Poslanici pozdravit će još i onu gospodu ugarsku, što će biti na dvoru, kao što su: nadbiskup ostrogonski, kardinal pečuski, biskup zagrebački, palatin, vojvoda erdejski i tavernik, te će im saopćiti svrhu njihova poslanstva, moleci ih podjedno za zagovor. Ako kralj prihvati ponudu, onda treba da to odmah jave u Firenzu po posebnom glasniku. Dapače kad prodju Venecijom, neka se ondje svrate poslaniku napuljskoga kralja Ladislava, Franji dei Riccardi d'Ortone, te neka mu takodjer saopće misao o pomenutoj ženidbi. U ostalom Firenza se već bila obratila posebnim pismom na kralja Ladislava i kraljicu udovu Margaretu, a ovi kano da su takodjer upoznali probit take ženidbe. Dne 4. juna opet pošalje općina novo poslanstvo u Napulj, koje je istaknulo, kako će tom ženidbom kraljevena Ivana baštiniti po Zigmundovoj smrti Ugarsku i Dalmaciju. No misao firentinska, kako je god lijepo bila primljena i u Budimu i u Napulju, osim uctive hvale ne postize ništa važnije: opreke između oba vladalačka dvora bile su ipak prejake, a da bi se mogle na lak način odstraniti.⁶⁷⁾

Malo vremena poslije kraljice Marije umrije u Sutjesci dne 7. septembra g. 1395. kralj Stepan Dabiša, doduše nasljednik Tvrkova žezla i kruna, ali ne duha njegova, niti odlučne mu volje.⁶⁸⁾ Pa tako ne samo da on nije znao sačuvati cjelokupnosti državne, već je i istu nasljednu svoju bosansku krunu doveo u nekadašnji vazalski smošaj spram kruna sv. Stjepana. Štaba mu vladavina mogla je biti i počudna gordoj gospodi bosanskoj, no ona je stoga i postjala ono sjeme, iz kojega će niknuti plod skore i nagle propasti. Znamo, da ga je po djakovačkom i doborskom ugovoru imao naslijediti lakoumni Zigmund. Vijest o Dabišinoj smrti zateče ga u Erdelju,⁶⁹⁾ na što odmah na narociti zahtjev ugarske gospode podje na granicu bosansku ili čak u samu kraljevinu, da oživotvori pravo svoje; pouzdano znamo, da se nalazio u Srijemu. Bosanska gospoda od kojih je u taj čas zavisjela citava stvar, razdijeliše se na dva tabora: jedni su bili za njega, a drugi, njih svakako više,

protiv njeга⁷⁰). Za Vuka Vukčića znamo nesumnjivo, da se angažovao za Zigmundu, pa stoga mu i jest dao grad Ostrožac, još nedavno vlasništvo knezova Blagajskih⁷¹). Ali Zigmund ipak nije uspio: većina izabere (možda njegovom privolom) za vladaoća svoga kraljicu udovu Jelenu Grubu, čega on nikako nije mogao sprječiti, dašto, poradi svojih teških nepri-lika s Turcima. Već 22. decembra 1395. budu dubrovackom vijecu umojenih stavljena dva prijedloga; jedan traži, da se kraljici bosanskoj obećaju i priznadu oni dohotci, što ih je re-publika sv. Vlahi placala bosanskim kraljevima, a drugi, da joj se najprije pošalju poslanici, kojima će ona potvrditi ugovore svojih prešasnika, a onda tek da se obećaju oni dohodci⁷²). Dubrovnik je dakle priznao zakonitost nove vlade u Bosni. U taj čas nije ni Zigmundu preostalo drugo; u novembru on se vraća u Budim⁷³). Kriješten tako bosanske nasljedne brige, on se odista svom snagom mogao baciti na osmanlijsko carstvo.